

Assemblea d'ASCUMA

El 21 de març se celebrà l'Assemblea General de l'Associació a Calaceit, on s'hi féu balanç de la situació i dels projectes fets i de futur. [p.4]

Març poètic a Fraga

L'Ajuntament de Fraga va acostar la poesia al públic, amb actuacions com la del Premi Nacional de Poesia Joan Margarit. [p.8]

Revista de les Comarques
Catalanoparlants d'Aragó

Un milió de pins abatuts

Els boscos del Matarranya, convertits en un polvorí a causa dels molts arbres caiguts pel temporal de neu de finals de febrer i principis de març. [p.10 i 11]

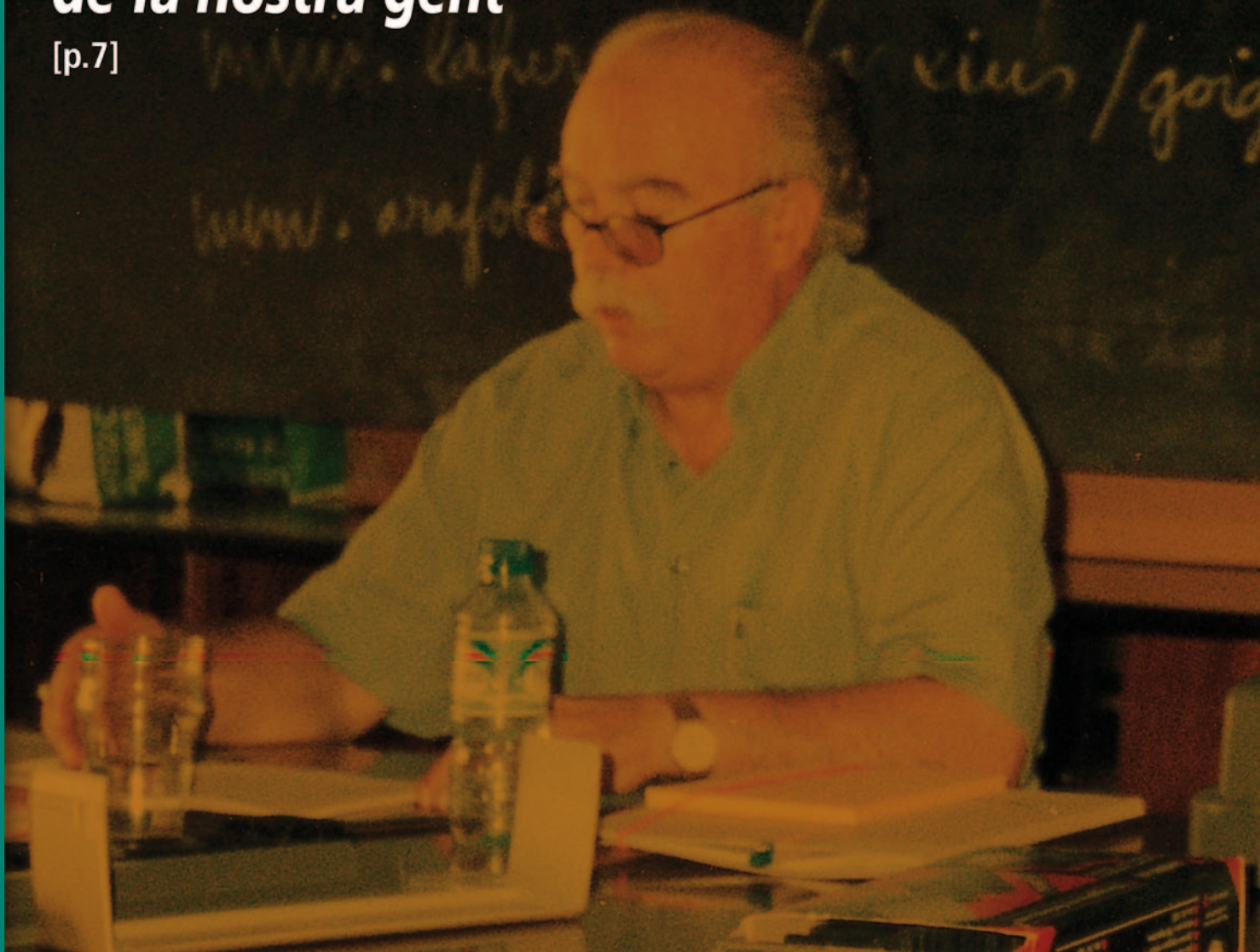
Sols contra les llengües

Els grups polítics PSOE, IU i CHA abandonen la ponència de la Llei de llengües davant de l'actitud de menyspreu del PP-PAR. [p.16]

El llegat de Josep Galan

Presentada la reedició de *Les cançons
de la nostra gent*

[p.7]

Sumari

- 2 Cartes dels lectors
- 3 Editorial
- 4 Matarranya
- 7 Baix Cinca
- 10 Tema del mes
- 12 Llitera
- 14 Cultura
- 16 Aragó
- 17 Galeria de personatges
- 18 PP.CC
- 19 Reportatge

Imatge coberta: Josep Galan en acció.
Foto: Arxiu IEBC

TEMPS DE FRANJA digital 9

Edita:

C. Major 4, 44610 Calaceit. T. 978 85 15 21
 • Associació Cultural del Matarranya
 • Consells Locals de la Franja
 • Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
 • Centre d'Estudis Ribagorçans (CERib)

Coordinació: Carles Terès i Isa Calaf
 info@teresantolin.com

Gestió i administració: Cèlia Badet

Cap de redacció i maquetació gràfica:
 Isabel Calaf • tempsfranja@orange.es

Consell de redacció:

El Matarranya: Josep M. Baró, José Miguel Gràcia, M. D. Gimeno, Carles Sancho.
 El Baix Cinca: Pep Labat, Rosa Arqué, Carme Messeguer i Hugo Sorolla.
 La Llitera i la Ribagorça: Carles Barrull, Josep Espuga, Glòria Francino i Josefina Motis.
 Aragó: Màrio Sasot.
 PP.CC.: Hugo Sorolla.

Fotografia:

Marina Barrafon, Sigrid Schmidt Von der Twer.

Opinió: Esteve Betrià, Quim Gibert, Merxe Llop, Vicent de Melchor, Juli Micolau, Joaquim Montclús, Ramon Mur, Francesc Ricart, M. Teresa Serrano, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, Carles Terès i Joaquim Torrent.

Subscripcions i publicitat: 978 85 15 21

Producció: Terès & Antolin s.c.
 info@teresantolin.com

Disseny: Carles Terès Bellés

Dipòsit legal: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

En venda a:

Albelda: Estanc Conchita. **Calaceit:** Papereria Abàs. **El Torricó:** Llibreria Pilarín. **Fraga:** Llibreria Badia i Kiosko Casanova. **Girona:** Llibreria Les Voltes. **Lleida:** Llibreria de la Generalitat. **Mequinensa:** Papereria González. **Reus:** Llibreria Gaudí. **Saldí:** Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla. **Saragossa:** Papeleria Germinal. C. Sepulcro, 21. **Tamarit:** Estanc Patrito. **Tortosa:** Llibreria El Temple. **Vall-de-roures:** Llibreria Serret.

Cartes dels lectors

Trobada de confraries a la Canyada de Beric

El que va començar com una concentració espontània i informal de tocadors de tabal i bombo en algunes petites poblacions limítrofs del Baix Aragó, s'ha convertit en tota una trobada organitzada de confraries de Setmana Santa que concorren al poble amfitrió de cada any amb els seus bombos i tabals. Enguany el punt de reunió ha segut la Canyada de Beric, vila del Baix Aragó que va rebre a centenars de persones d'Aiguaviva, Bellmunt, la Canyada, Castelseràs, la Ginebrosa i Valmuel. Vall-de-roures va participar com a població convidada amb un grup únicament de dones.

En la trobada d'estes set confraries de Setmana Santa del Baix Aragó es va utilitzar com a únic idioma el castellà malgrat que cinc d'estes poblacions –Aiguaviva, Bellmunt, la Canyada, la Ginebrosa i Vall-de-roures– la llengua materna dels seus habitants és el català que, per desgràcia, mai s'utilitza en cap dels actes socials, religiosos o civils, encara que després siga la llengua més escoltada al carrer. En les concentracions com les del dissabte a la Canyada de Beric es podia haver utilitzat els dos idiomes, encara que un fóra predominant, si això haguera paregut oportú per part dels organitzadors. Ni això. Un lamentable costum que no per conegut deixa de ser denunciablable com a deplorable.

Ramon Mur

Magnífica entrevista

No me'n puc estar de felicitar als autors de l'entrevista publicada el passat mes d'abril al número 117 de *Temps de Franja*, pel seu magnífic treball.

Amb un seguit de preguntes ben enfilades i cronològicament ordenades, van fent sortir, de forma natural i emocionant, bocins de la infància i la vida personal de la dona entrevistada, la professora, fotògrafa i activista cultural Sigrid Schmidt Von der Twer, que són alhora trossos vius de la història de l'Alemanya i la Europa de la Segona Guerra Mundial i la seua postguerra.

Al mateix temps, el contacte d'aquesta pedagoga i educadora social i de la seua família amb diferents cultures i llengües em fa replantejar els conceptes d'identitat, nació, cultura, etc., ben lluny dels estereotips unívocs, excloents o dogmàtics a l'ús. Enhorabona a tots tres.

Marià Álvarez

Superar les fronteres

Alguna cosa es mou per superar les fronteres autonòmiques i unir els territoris veïns. La Ruta dels Tres Reis, on col·laboren les poblacions d'Alcanyís, Tortosa i Morella. El Consell Comarcal del Matarranya també es va reunir fa uns dies amb els representants dels veïns territoris de la Terra Alta i d'Els Ports i la Mancomunitat de la Taula de la Sénia. A les viles de frontera les bones relacions de veïnatge són fonamentals per millorar el futur.

Arnau Timoneda

A Temps de Franja volem saber la teua opinió. Envia'ns les teues cartes, tot indicant el teu nom i població, a: tempsfranja@orange.es

COMARCA DEL
matarranya

Diputació de Lleida

INSTITUT
 D'ESTUDIS
 ILERDENCs

Fundació Pública de la Diputació de Lleida

Generalitat de Catalunya
**Departament
 de la Presidència**

Revista de les Comarques
 Catalanoparlants d'Aragó

SUBSCRIU-T'HI

T. 978 85 15 21

tempsfranja@orange.es

Recordem a tots els **subscriptors** de *Temps de Franja* que ens comuniquin la seva adreça de correu electrònic a **administracio@ascuma.org** per a rebre els pdf dels números digitals

Temps de turbulències, temps de treball i esperança

“No serem moguts”, era el nostre crit en els anys seixanta i setanta del segle passat, en plena lluita, ben desigual, contra el franquisme, en defensa de les llibertats, de la nostra cultura i llengua. Ara ho tornem a cridar en contra dels intents de desvirtuar la cultura i la llengua catalana de la Franja i per això ens pronunciem i ens manifestem. Enmig d'aquestes turbulències polítiques, de voluntat d'anorrear el caràcter de la cultura de les comarques de la Franja, del seu bell catalanesc, heretat des de tants segles, nosaltres no ens podem apaivagar amb la lluita externa contra els poders que volen destruir la cultura de tot el nostre poble; ens cal trobar-nos amb totes aquelles administracions públiques, amb totes les institucions, amb totes les persones que, de bona fe, treballen i volen treballar per aquesta nostra terra, de vegades, trista i dissortada, com ens deia Salvador Espriu, del que celebrem enguany el centenari del seu naixement.

Les associacions que conformen Iniciativa Cultural de la Franja, han sigut ja des dels seus temps fundacionals, fa mes de vint-i-cinc anys, com és el cas de l'Associació Cultural del Matarranya, lluitadores en defensa de la cultura i la llengua catalana, des de molt abans de l'aprovació de l'encara vigent Llei de Llengües d'Aragó, amb intervenció de molts dels nostres socis a les Comissions parlamentàries, en emissions de ràdio i televisió, en manifestos sempre en pro de la cultura i la llengua (Declaració de Mequinensa) i ara novament ens trobaran encapçalant aquesta lluita, acudin a totes les forces polítiques que, dins de l'Aragó, estan en sintonia amb nosaltres en aquesta lluita

D'altra banda cal que estiguem en contacte amb els consells comarcals i els ajuntaments, siguin del color polític que siguin, en la recerca de complicitats per la dignitat del nostre país i la seva llengua; de la mateixa manera cal multiplicar la relació i les

mateixes complicitats amb entitats de l'àmbit lingüístic català, com l'Òmnium Cultural; amb les Diputacions Provincials d'Aragó i les seves entitats culturals, com El Instituto de Estudios Altoaragoneses, el Instituto Fernando el Católico, el Instituto de Estudios Turolenses, amb especial reconeixement a entitats centrades al Baix Aragó, com el CESBA. Cal intensificar la relació contínua amb la Diputació de Lleida i amb l'Institut d'Estudis Ilerdencs; la Diputació Provincial de Tarragona, tan propera per les Terres de l'Ebre. Ens cal relacionar-nos amb tots i per tot, en defensa de la cultura i la llengua catalana pròpia de la Franja però, sobretot, cal que arribem al poble, oferint-li tota mena d'actuacions que el facin sentir-se ell mateix, conscient de la seva cultura i llengua. Hem de inundar a tots els pobles del seu propi ésser de manera que el fort nucli cultural de tantes obres publicades que han donat a conèixer la Franja a tots els nivells culturals de totes les terres de l'àmbit lingüístic català fins a tota l'estimada terra aragonesa, arribi cada dia més, a totes les classes populars. A aquesta voluntat d'i-

Taula redona sobre les relacions passades i presents entre els territoris de l'antiga Corona d'Aragó

JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

nundar de reconeixement i estima de la pròpia cultura hi contribueixen les classes de català per adults, els tallers de música, d'arts plàstiques, de poesia al carrer, les conferències sobre la nostra cultura, història i perspectives de futur i així moltes d'altres que fan les associacions d'Iniciativa Cultural de la Franja, per exemple el Projecte Art i Manya, que ha engegat l'Associació Cultural del Matarranya i les múltiples actuacions del Cinga Forum que fa l'Institut d'Estudis Baix Cinca, entre altres. És per això que cal dir que, tot i ser temps de turbulències contra la nostra cultura i llengua, també és temps de treball a nivell de tota institució i de poble a poble i per tant és també temps d'esperança.

Any Salvador Espriu
“Ell pensa el mateix
dels teus. Parleu
igual, amb paraules
contràries.”

L'Assemblea General d'ASCUMA

// CARLES SANCHO

Assemblea
d'Ascuma
CÈLIA BADET

L'Associació Cultural del Matarranya celebrà l'Assemblea General de socis el 21 de març a la seu de l'entitat a Calaceit. En primer lloc el president, Josep Maria Baró, féu un breu resum de les activitats de l'any passat i presentà les programades per a l'actual. També parlà de les relacions i les col·laboracions d'ASCUMA amb les diferents administracions aragoneses i catalanes. Maria Dolores Gimeno ens argumentà l'estat de les publicacions i els projectes més propers. La col·lectivització a Queretes, d'Encarna i Renato Simoni, que és l'obra que sortirà properament i que iniciarà la col·lecció d'Història Aladre, es preveu que estarà acabada este estiu. El tresorer, Hipòlit Solé, va fer un ba-

lanç de la situació econòmica de l'entitat, ben difícil en l'actual etapa de fortes retallades en cultura i que ens afecta de ple. En l'assemblea i en el torn de paraules es debateren diversos temes: una possible trobada de pedra seca al Matarranya, una altra ja programada al setembre de saurins a la Portellada i la Freixneda, la del Bisbat de Tortosa a Calaceit, la convocatòria literària de la Llibreria Serret a Vall-de-roures a l'estiu, la lectura de poemes de Juli Micolau per Sant Jordi a Lledó, poesia a La Cava, la continuació dels tallers d'Art i Manya...

Al final de l'assemblea es presentà el col·lectiu Clarió, constituït recentment, associació de mares i pares del Matarranya que es posicionen

contra de la discriminació de la llengua catalana en els centres d'ensenyament de la comarca. Vicent de Melchor, un dels principals promotors de l'entitat, ens va fer una xerrada molt ben documentada sobre com l'actual Llei de Llengües que promou el govern d'Aragó del PP-PAR contradiu clarament l'Estatut d'Autonomia, la Constitució Espanyola, la Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries del Consell d'Europa i altres tractats i acords internacionals de l'ONU, l'UNESCO, etc. en matèria lingüística. Una síntesi del seu parlament el podeu trobar a la revista de *Temps de Franja* del novembre de l'any passat en què Vicent de Melchor escrivia sobre este mateix tema –pàg. 5–.

L'ESMOLET

El repte de *Temps de Franja* // Carles Terès

Cada mes, des de fa 14 anys, es produeix un petit miracle en terres aragoneses. Una revista de vint pàgines veu la llum. Una revista que parla de nosaltres i de les coses que ens ocupen (i preocupen). Per si això no fóra prou, resulta que està escrita en la llengua més demonitzada d'Aragó, la mateixa que, segons les tàctiques del poder uniformitzador, ja hauria d'haver quedat relegada a un ús oral residual i domèstic. Mai escrit (ja heu vist les fotos de les pancartes que criden «Parlat, no escrit!»).

Però el dimoni la deu saber ben llarga, perquè les llibreries són farcides d'obres escrites en aquest idioma que alguns voldrien indigne. I, cada mes, un bell grapat de persones es preocupen d'omplir de contingut aquests fulls. L'esforç és molt gran: n'hi ha que es queden pel camí, d'altres que consideren que la revista és avorrida —i ni tan sols intenten aportar allò que hi troben a faltar. Hi ha tantes històries com lectors i col·laboradors.

Tant me fa. Quan, als voltants del 20 de cada mes, l'Isa m'envia l'arxiu, no puc fer més que donar gràcies a tots els que han fet l'esforç de confeccionar el material; sense rebre res a canvi —alguns fins i tot sense la satisfacció de veure publicada la seua col·laboració. Ho repeteixo: és un miracle. No sé el que durarà. En aquests moments tot sembla ensulsiar-se sense remei, s'acaba el combustible per a tothom. Malgrat tot, les paraules catalanes d'aquesta revista aragonesa segueixen articulant missatges. És el somni que en Josep Galan va fer realitat a base de lligar voluntats i despertar entusiasmes i complicitats. Ara, passats gairebé vuit anys de la seva mort, *Temps de Franja* continua endavant amb tots els reptes oberts. Reptes que hem de ser capaços de seguir superant.

(Acabo de llegir l'*Heraldo* i m'han agafat ganes d'escriure aquesta glossa. Disculpeu el sermó.)

Presentació de *El Català de la Codonyera* a Alcanyís

// Lluís Roig

El dia 5 d'abril s'ha presentat aquest llibre, obra de n'Artur Quintana, a l'auditori del Palau Ardid. L'autor va ser presentat pel president del CESBA, José Ignacio Micolau, entitat patrocinadora de l'acte, que d'entre les seves obres va destacar-ne una Gramàtica catalana, encàrrec del Govern, així com també la col·laboració als reculls de literatura popular catalana de l'Aragó, *Lo Molinar* i *Bllat colrat!*. A continuació l'editor Chusé Aragués de Gara Edicions va parlar en nom seu i dels altres editors (Institución Fernando el Católico y Prensas Universitarias de Zaragoza) i indicà que amb *El català de la Codonyera* s'inaugurava l'obertura a la llengua catalana de la col·lecció "Ainas", on fins ara només s'havien publicat textos referits a l'aragonès. De la detallada exposició de l'autor volem ressaltar la seua declaració que el català de la Codonyera continua essent ara tan perseguit i discriminat –no té presència en cap acte oficial ni paraoficial i continua vetat a l'escola– com fa quaranta anys sota el franquisme. Val la pena observar, com va dir també n'Artur Quintana, que el seu llibre si bé pel nom va referit expressament al català de la Codonyera, en la pràctica és una gramàtica i un diccionari del català de Terol, parlat a les comarques del Matarraña i del Baix Aragó. Tomàs Bosque i la seua reneboda, Natàlia Zapater de sis anys d'edat, com a

Presentació de *El català de la Codonyera*
MANUEL HERRERO

bons rapsodes i cantors, van oferir un esplèndid recital de contes, cançons, jocs, refranys, embarbussaments, tornaveus..., de la literatura popular catalana de la Codonyera. L'acte es va cloure cantant artistes i públic la coneguda cançó codo-

nyerana *Roda la mola*. Tant els editors com l'autor preveuen que el llibre es presentarà a altres indrets de l'Aragó, i no perden l'esperança que algun dia no del tot llunyà es podrà fer també a la Codonyera, tal com cal.

La Fira d'Antiguitats de la Freixneda

// J.M. GRÀCIA

Aquest any s'han complert els 15 anys de la Fira d'Antiguitats, Arts i Oficis de la vila de la Freixneda.

Les primeres hores del dia 30 de març no presagiaven pas un bon dia, però a mig matí s'esbandiren el núvols i guanyà el sol envoltat del blau del cel matarranyenc.

A les paradetes hi havia de tot i per a tots els pressuposts. La sala d'exposició de Josep Maria Aragonès romangué oberta. Aquest any no hi havia paradeta d'ASCUMA, potser per la previsió de mal temps.

Vàrem saludar l'alcalde, Javier Adell, el president de la Comarca, Francisco Esteve i altres autoritats, mentre feien una passejada per la Fira. Tot un èxit de públic.

VANITAS VANITATIS

Traductors de València // Vicent de Melchor

La portaveu del PP a les Corts, Sra. M.J. Ferrando ha afirmat que una part de la normalització del català i l'aragonès costaria uns 95 milions d'euros durant esta legislatura, cosa que ha provocat el bloqueig de la institució per l'oposició. Els seus càlculs no són explícits i no tenen l'aspecte de veraders. Quant als traductors, adduiré el meu cas. En 1984 vaig obtenir la meua primera faena, al Gabinet de Correctors i Traductors de la Universitat de València. El Gabinet el formàvem sis especialistes que cobràvem l'equivalent a uns 5.000 € bruts anuals. Tota la Universitat estave formada unes 50.000 persones, com ara els habitants de la Franja. El projecte ere "dinamitzar" l'ús escrit i públic del català –no pas processar tots els textos generats per una universitat, sinó els de major incidència pública (els ins-

titucionals, impresos, indicadors, textos a petició de part, etc.). Els sis mos bastàvem per a tot. Jo em pregunto per què no serie possible un equip similar per a tota la població de la Franja (i no la barbaritat que declara Ferrando, d'uns 700 traductors).

Pel que fa als indicadors públics, ningú ha dit que calga canviar-los tots i de cop. De fet, s'haurie de fer de manera progressiva, però resoluta: per exemple, en substituir els indicadors envellits, i sempre en tots els implantats de nou. La Sra. Ferrando tampoc distingix entre quina part del cost haurie d'assumir el Govern d'Aragó i quina correspondrie a les altres (quatre) Administracions. Siga com siga, sempre podria haver mostrat una certa *altura de miras*. Però no.

Jornada de jocs tradicionals al Matarranya

// CARLES SANCHO

El Departament de Patrimoni Cultural de la Comarca del Matarranya el 2009 va iniciar un ambiciós projecte de recuperació i difusió dels jocs tradicionals de la nostra comarca. Va començar amb la publicació d'un arxivador on s'anaven incorporant les fitxes de diferents jocs populars. Els diversos colors indicaven les franges d'edat a qui anaven dirigits El Consell Comarcal també va facilitar als centres escolars materials per a la pràctica dels jocs tradicionals.

Per posar en valor este interessant patrimoni cultural immaterial que es pretén recuperar i donar-lo a conèixer, se celebra a les viles de la comarca unes jornades en què participen totes les escoles del territori per a jugar i practicar els jocs tradicionals, alguns han estat ben a prop de desaparèixer. Este curs la trobada s'ha fet a la Freixneda el 26 de març coincidint en l'inici de la Setmana Santa i ha comptat amb la participació dels cursos de 3r i 4t de primària de tota la comarca.

Enguany el Consell Comarcal va convidar a participar en la jornada la terolenca Asociación Deportiva el Barrón que van fer una exhibició i competició de jocs tradicionals de tota la província. Els escolars van saltar a la corda, van jugar a birlles, van caminar amb els xancos, van estirar la corda, van fer punteria a la granta... Per tal de conèixer la pobla-

ció que acollia la trobada escolar també es va organitzar una gimcana cooperativa *Los calatravos conquistan la Freixneda*. Per començar el joc el cap calatrau, ben vestit per a l'ocasió, va fer un pregó des del balcó de l'ajuntament. La gimcana va ser una manera divertida de jugar aprenent, al mateix temps, la història de la Freixneda i de la comarca. La plaça i la llonja de l'Ajuntament van ser magnífics escenaris on va desenvolupar-se la major part de la jornada de jocs escolars d'enguany.

Jornada de Jocs tradicionals a la Freixneda
ARXIU FOTOGRÀFIC
COMARCA DEL
MATARRANYA

L'ARGADELL

Tombuctú // Juli Micolau

Últimament estan apareixent notícies a la premsa referint-se a les destrosses que els jihadistes fan a la república de Mali. Recordem que l'exèrcit francès és allà per a recuperar l'estabilitat d'eixe país actuant contra els grups rebels. En tot cas, vull parlar de la ciutat de Tombuctú que, des de l'any 1988, està a la llista de la UNESCO com a Patrimoni de la Humanitat. I, concretament, vull parlar d'un arxiu en perill. Anem per pams. El mes de febrer del 2000 va veure la llum un manifest de 31 intel·lectuals per a la salvació del Fons Kati, entre d'altres, el Premi Nobel de Literatura José Saramago o el poeta José Ángel Valente, demanant la protecció i acabant amb la dispersió de documents que reflexen 500 anys d'història. El 2003 acabaren la construcció de la Biblioteca Andalusí de Tombuctú-Fons Kati (considerat com el principal centre de documentació andalusí fora de la Península Ibèrica) amb l'ajut del Ministeri de Cultura

espanyol i la Junta d'Andalusia. Actualment, la biblioteca guarda i custodia més de 3.000 volums i manuscrits. Documents que parlen de l'Alcorà, qüestions jurídiques, història, farmàcia, medicina, àlgebra, poesia, gastronomia...

No tenia gaires coneixements sobre el món àrab a casa nostra, només el poc que s'aprèn a l'escola, però els he pogut ampliar al llarg dels últims anys amb obres com *Al-Andalus. Estructura Antropològica de una Sociedad Islàmica en Occidente*. Col. Archivum, 51 de la Universidad de Granada, 1998, de l'hispanista francès Pierre Guichard, o *L'islam a Catalunya* (segles VIII-XII). Col. Nissaga, 13, de Pere Balañà. R. Dalmau, Editor, 1997, uns llibres que m'han valgut per a estudiar les moltíssimes influències musulmanes a les nostres comarques. I, sense cap dubte, tant a nivell lèxic com toponímic, les connotacions del món morisc són prou evidents i enriquidores.

Presentació de *Les cançons de la Nostra Gent* i *Toca Manetes*, de Josep Galan

// PEP LABAT

L'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA va presentar el llibre *Les cançons de la nostra gent* i el projecte editorial *Toca manetes* de Josep Galan el passat dissabte dia 20 d'abril a les 19:00 al saló d'actes del Palau Moncada de Fraga, al voltant de les diades de la Faldeta i del 23 d'abril, dia del llibre.

Es tracta d'una de les empreses més ambicioses de l'entitat, no solament per la gran quantitat de recursos humans i temps invertit que aquest ha generat, sinó també per l'elevat cost econòmic.

Per una part, per a *Les cançons de la nostra gent* de Josep Galan –núm. 2 de la col·lecció “lo Rebot Digital”– es va fer una revisió tipogràfica i ortogràfica del text que va editar el Govern d'Aragó el 1993 en la col·lecció “Pa de casa” –destinada a la producció en català a l'Aragó– i de les partitures manuscrites que l'autor va incloure; després, s'han completat les informacions contingudes en les referències que l'autor va col·locar a final de cada capítol i del text en general, a través de notes a peu de pàgina i amb l'objectiu de contextualitzar les cançons i aclarir algunes qüestions; per últim, s'han afegit il·lustracions de Ramon Messalles i, com a material complementari, un CD amb una sèrie de cançons seleccionades. Aquesta gravació, que representa la novetat més atractiva del projecte, va ser dirigida pels professors de música, Pili Calvet i Ramon Elías. El suport digital conté quaranta-quatre pistes amb temes basats en les cançons del cançoner, uns recitats i altres cantats, respectant, sempre que ha estat possible, la fonètica local. Aquestes s'han classificat en base a un punt de vista temàtic; per això, s'aprecia una estructura de quatre blocs ben diferenciats: primer, hi ha una petita mostra representativa de temes de falda, interpretats, lògicament, per una veu maternal; en segon lloc, un parell de cançons on interactua la veu maternal amb

veus infantils; el tercer bloc, el més extens, se centre exclusivament en peces del món de la infància –igual que els del segon, totes elles interpretades per alumnes voluntaris de l'Institut Musical Comarcal de Fraga–; i per últim, el quart, que es correspon amb les cançons d'adults, en aquest cas, interpretades també per un conjunt de membres voluntaris de la Coral Fraga de manera altruïsta, igual que totes les altres aportacions esmentades anteriorment. Pel que fa als annexos, aquests estan formats per uns apunts per a una conferència

–probablement pronunciada a Calceit l'any 2001 en el marc de la Universitat d'Estiu de les Terres de l'Ebre– trobats a l'ordinador personal del Josep després de la seva mort l'any 2005, on explica, entre altres coses, la metodologia utilitzada en l'elaboració del cançoner; per quatre articles que es van publicar a la revista *Batecs* de l'IEBC-IEA, entre els anys 1988 i 1994, escrits per l'autor i que fan referència directament o indirectament a l'esmentada obra i per un article inèdit signat per Josep Galan i Anna Pérez sobre un antic costum oblidat per tothom a Fraga: “El caramello”. Aquesta nova edició del cançoner va comptar amb una con-

tribució de l'Ajuntament de Fraga i de la Comarca del Baix Cinca i amb la col·laboració del Moviment Coral Català, que va cedir tres cançons enregistrades per la Coral Fraga per a un altre projecte.

Per altra, l'obra *Toca manetes* de Josep Galan –coeditada amb Ediciones la fragatina– esdevé una altra mena projecte ja que es presentarà en format d'àlbum il·lustrat. Es tracta d'un cançoner infantil acompanyat pel seu corresponent CD, format únicament per la selecció de temes infantils contingudes en el de *Les cançons de la nostra gent*, però en aquesta ocasió, ha estat il·lustrat per la professional Betania Zacarías.

Març poètic a Fraga

// ANA BARRAFON

El mes passat va tenir lloc a Fraga el *Marzo poético*, una sèrie d'activitats pensades per apropar el llenguatge poètic a tot el públic, organitzades per la Delegació de Cultura de l'Ajuntament, des de les Biblioteques municipals, amb la col·laboració d'altres entitats com l'Associació El Puente/Lo Pont; el Centre de dia, els Instituts i col·legis de la ciutat, la Llibreria Badia, Ràdio Fraga i persones particulars que bé com a espectadors o com a participants van fer que tots els actes esdevinguessin un èxit.

Es va començar el dissabte 9 de març, amb la presència de Begoña Abad, poeta amb un llenguatge proper i fresc, coneguda per moltes de les nostres lectores, dones especialment, que van omplir el Saló del Montcada de gom a gom. També de gom a gom hi va estar el divendres amb el muntatge de Música i Poesia de Merche Caballud i Paco Bailo i el diumenge 17, dia del Recital Poètic –amb la participació de públic de

Actuació de Joan Margarit a *Marzo Poético*
ANA BARRAFON

totes les edats, poetes locals i de les comarques properes, alumnes del Col·legi de Miralsot i del San José de Calasanz –amb el seu record a Joana Raspall– i de l'homenatge al poeta aragonès Emilio Pedro Gómez. Amb textos d'Emilio Pedro Gómez, Esquillor, Fernández Molina, Carrasquer, Serna, Gastón y Guinda vam recórrer el Passeig dels Poetes, una agradable volta nocturna pel barri del Castell acompanyats per la Coral Fraga que va interpretar uns poemes musicats.

Entusiasme van arrencar també les interpretacions al Centre de Dia del Grup de lectura *Los mayores también leen* la tarda del divendres 22 i aquella mateixa nit, un inspirat Joan Margarit, Premi Nacional de Poesia, va estremir a tot el públic assistent al recital amb els seus poemes i la seua veu.

El 26 de març, a l'IES Bajo Cinca, es va organitzar la tercera edició del recital poètic Poesia Intercultural, on es van escoltar poemes de

Begoña Abad, Jacques Prévert, Desideri Lombarte, Paul Eluard, Ekaterina Yósifova o Hakim Ferhat. A més es va poder tastar una mostra de postres locals i internacionals que van fer de “poemes gastronòmics”.

Ah!! I els curiosos i amants de les diverses manifestacions poètiques varen disfrutar amb la *Poesia per col·leccionar*, selecció poètica de les Biblioteques municipals que es va distribuir durant tot el mes. Una selecció que esperem millorar en properes edicions per aconseguir que la poesia arribi i sigui útil i necessària per a tots i per a qualsevol moment de la vida:

« ...pels fills morts, pels amors sense demà
pel demà que amenaça com un arma,
per tant de mal boirós que no és notícia.
Per tot això s'escriu la poesia”.

Poètica
Joan Margarit

Unes intenses jornades culturals a Saidí

// FELIP BERENGUER

Al llarg de tot el mes d'abril i part del mes de maig, la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Saidí i l'associació local "Lo Branquil", amb el suport de la Comarca del Baix Cinca, han programat un nodrit i variat assortit d'activitats culturals, esportives i lúdiques que estan contribuint a que les ja tradicionals Jornades Culturals d'aquesta vila s'emplenen de més continguts i atraguen més gent.

Les Jornades van començar el cap de setmana del 6 i 7 d'abril amb una xerrada del president de la Comunitat de regants del Canal d'Aragó i Catalunya, el saidinès José Luis Pérez, i amb la XVI Trobada de puntes de coixí (*bolillos*) que el diumenge omplí a rebotir el poliesportiu de la localitat.

Entre les nombroses xerrades culturals i educatives programades destaquen una sobre "Educació en valors i prevenció de conflictes", una sobre podologia, a càrrec de Marcelino Reyes, i una altra, que tindrà

lloc el 3 de maig sobre "Històries i anècdotes de les nostres viles" a càrrec de José Antonio Adell.

Durant les jornades es presentaven dos llibres força interessants. El

Trobada de
puntaires al
poliesportiu
MÀRIO SASOT

divendres 19 d'abril es presentà la novel·la històrica *La cabeza hablante de Mathausen* del veí de Saidí Vicente Casasús, i el 27 d'eix mateix mes, el llibre *Història de Saidí. Època Medieval*, editat per l'historiador fragatí Joaquín Salleras amb informació recopilada per José María Pascual Panadés.

Pel que fa a activitats esportives les Jornades ofereixen des d'un campionat de Fútbol Sala, el 13 d'abril, la "III Milla Popular de Saidí", el dia 20, i exhibició comarcal de gimnàstica rítmica, el 27.

Tampoc falten les exposicions, com una de fotografies de Robert Pena, un certamen de pintura ràpida l'1 de maig, una exhibició d'avionetes el 14 d'abril i un campionat de joc de birles.

Les Jornades conclouran lo 25 de maig amb una concentració de paelles al poliesportiu.

ESTAMPES RIBERENQUES

Els 29 del *bellus mons* // Quim Gibert

En una de les estades a mercè de la Terra Alta i el Mataranya, Pau Picasso, llavors un jove convallescent d'escarlatina, es va proposar viure en contacte amb la natura. Els Ports de Beseit era una carena que l'inspirava a l'hora de pintar. I no va dubtar, amb amics de confiança, fer caminades per aquells topants, inclosos els més enrevessats de tramuntar. En un estret de roca, d'una dificultat considerable, per on més avall hi discorria el riu, va relliscar perillosament. Els acompanyants, a l'adonar-se'n, el van poder subjectar *in extremis*. Entre aquest episodi de conseqüències imprevisibles i la bellesa de la contrada, Picasso es va endur un record colpidor dels Ports.

A Joaquim Montclús, historiador, també li venen imatges infantils d'excursions a peu a prop del naixement dels rius Matarranya, Algars i Ulldemó, «autèntica meravella natural on la combinació de l'aigua, les roques i el bosc han creat un dels paratges més impressionants i encisadors del massís dels Ports, el pantà de la Pena, els estrets del Regatxol, el barranc de la Paridora, etc.» I seguidament, no obvia que les havia passat magres per a poder sortir airós en l'instant de passar les passarel·les del Parrissal. Montclús ho detalla en *El Matarranya. Crònica de viatge* (Galerada, Cabrera de Mar 2012), una mena de guia de la comarca històrica, fruit d'una sèrie d'articles que *La Vanguardia* li va encomanar el 2008.

En el decurs del llibre el cronista calaceità fa un tomb pels 29 pobles que conformen la comarca. I la fa petar amb batlles,

historiadors, cuiners, amics, estiuejants... Un d'ells és l'escriptor Albert Sánchez Piñol, que en el pròleg d'*El Matarranya. Crònica de viatge*, afirma que els estius de la seva joventut a Torre del Comte, vila natal de l'àvia, foren determinants en el moment de «prendre consciència de la meua cultura i de les amenaces que gravitaven damunt seu». Sánchez Piñol diu que exercint d'antropòleg ha recorregut part de l'Àfrica: «Mai, en lloc, no he trobat un exemple tan nítid i brutal de colonialisme lingüístic com l'anomenat "xapurriao" del Matarranya».

Montclús no deixa res per verd. Amb més o menys profunditat, parla de tot i força: dels calatraus, de les presons, dels carlistes, de les aus de pas, dels pobles abandonats, dels plens municipals en català, de la tòfona, dels enfrontaments anarquistes amb la *Guardia Civil*, de les excavacions arqueològiques, del formatge de cabra, de l'origen de la toponímia... A propòsit dels noms de lloc, el de Calaceit precisa que Bellmunt del Mesquí prové, segons el filòleg Joan Coromines, del llatí *bellus mons*: «al·ludint al vast domini de vista del tossal de St. Josep, que cau sobre el poble».

El Matarranya. Crònica de viatge és una novetat editorial de lectura obligada per aquells que els fa dentetes esbrinar els confins, allà on la llengua sobreviu en una situació de precarietat. Tant en casos en els quals urgeix reflotar el panorama com en d'altres, Picasso aconsellable que la inspiració t'arreglés amb les mans a l'obra.

Un milió de pins abatuts per una nevada converteix el Matarranya en un polvorí

// LLUÍS RAJADELL

Entre mig milió i un milió de pins abatuts pel temporal de neu dels darrers dies de febrer i primers de març convertiran la meitat sud de la Comarca del Matarranya en un polvorí el proper estiu. El risc d'incendis es dispararà si no es posa en marxa un pla de retirada d'esta llenya, que en poques setmanes s'haurà assecat i transformat en una mena de "gasolina" disposada a inflamar-se amb el primer rellampec de la primera tronada.

Davant d'este panorama preocupant, el Consell Comarcal va aprovar per unanimitat el passat 26 de març demanar al Govern d'Aragó "mesures excepcionals per a pal·liar els desperfectes que, amb caràcter extraordinari, es van produir en les infraestructures, activitats agro-rumaderes i en els boscos de titularitat pública i privada com a conseqüència de les nevades ocorregudes durant els dies 28 de febrer i 1 de març".

Els informes de la Comarca indiquen que 700 hectàrees de tallafocs han quedat inutilitzades per la cai-

Pins abatuts al Matarranya
COMARCA DEL MATARRANYA

guda d'arbres, 175 kilòmetres de camins impracticables i 200.000 tones de fusta escampades per terra asseccant-se –i augmentant la seua perillositat– a marxes forçades.

El president comarcal, Francisco Esteve, considera que el risc d'incendi forestal en arribar l'estiu "serà molt gran" si la DGA no pren mesures immediates per a retirar els arbres abatuts i obrir els camins tallats.

La Comarca considera que la DGA hauria de prendre iniciatives "excepcionals" per afrontar un problema excepcional que posa en risc els valors naturals del Matarranya. El perill es particularment elevat als pobles del sud-oest de la Comarca, amb municipis on els arbres caiguts a terra pel pes de la neu ronda el 60% del total. És el cas de La Portellada, Fórnsols i Ràfols. El problema també afecta a Fondespatla, Torredarques, Pena-roja, Vallde-rouras, la Freixneda i Mont-roig.

La primera intervenció de l'Administració ha consistit en obrir les pistes forestals, obstruïdes pels pins tombats o trencats.

Després d'una reunió celebrada a Saragossa entre representants de la Comarca i de la DGA, el Departament de Medi Ambient ha començat a actuar retirant els arbres caiguts. Les brigades forestals de Vallde-rouras, Mont-roig i Valldalgorfa retiren troncs i branques per a obrir pistes forestals i reduir el perill d'incendi als boscos i forests de titularitat pública. La proposta comarcal de destinar una ajuda per hectàrea per incentivar la retirada de llenya dels pinars privats va quedar desestimada per la manca de recursos econòmics.

Francisco Esteve creu que encara queda una possibilitat de col·laboració privada per ajudar a resoldre el problema. Planteja afavorir l'aprofitament de la fusta per empreses del sector de la fusta, com serradores o plantes de biomassa.

Entre les prioritats de la comarca per disminuir el risc d'incendi forestal figura l'obertura de faixes lliures d'arbres caiguts i de malesa a les dues bandes de 13 kilòmetres de carreteres locals.

Una nevada històrica

La nevada va tenir proporcions històriques, deixant un panorama de carreteres tallades, despenjaments de roques, riuades i centenars de milers d'arbres abatuts pel pes de la neu.

L'altra cara de la moneda han estat la recuperació dels nivells d'humitat de la terra, la recàrrega dels aquífers, molt disminuïts per la seca, i la pujada del nivell del pantà de Pena, que te reserves suficients per la campanya de rec de 2013 i també per a la de 2014.

Els problemes de circulació per l'acumulació de neu i gel sobre les carreteres es va agreujar per la caiguda d'arbres, un problema que va tallar algunes de les vies d'accés a Fórnols, Ràfels, La Portellada i Arenys de Lledó. Dos mil abonats de tota la comarca del Matarranya i de Maella es van quedar, a més, sense llum durant més de 24 hores pel trencament de

cables i pals. El pes de la neu va trencar els fils de la llum i va tirar per terra algunes torres elèctriques, com va passar a Fórnols, per exemple.

En els masos habitats que encara queden dispersos per la comarca del Matarranya es van viure situacions difícils arran de la nevada. Una masovera de la Portellada va explicar que la neu li va arribar a una altura per damunt del genoll, "amb mes de 70 centímetres d'espessor". "Me va costar mitja hora arribar des del mas fins al corral de les gallines, separats per uns 200 metres de camí", va dir. A més, es va quedar sense subministrament elèctric ni telèfon ni internet. El camí que comuniqua el mas amb la carretera més propera estava intransitable per la neu i, sobretot, per més d'una vintena de pins caiguts sobre la pista. La capa de neu –"molt carregada d'aigua", com va comentar un alcalde– va esguellar moltes

branques d'oliveres i ametllers a pobles com Ràfels, Fórnols, La Sorollera, La Portellada o Vall-de-rourès. "La gent –comenta un llaurador– farà llenya molts dies de les rames trencades. Quan vas pel camp, s'escolten per tot arreu els motoserres funcionant".

Les conseqüències d'esta nevada històrica tardaran en desaparèixer, tant pel costat positiu –reserves hidràuliques– com pel negatiu –destrosses en boscos i cultius–. La presència de milers de pins caiguts entre els pinars es convertirà, el proper estiu, en un risc afegit d'incendis forestals. Els arbres s'assecaran i incrementaran la combustibilitat de les muntanyes del Matarranya i del Baix Aragó. Una veïna apuntava la possibilitat, vista la manca de recursos de l'Administració, de crear colles de voluntaris per a retirar els pins secs si els mitjans de l'Administració son insuficients per netejar el bosc.

Arbres
obstruint una
pista forestal
COMARCA DEL
MATARRANYA

CONFERÈNCIA DE JOAQUIM MONTCLÚS A ALCAMPELL

«La Franja serà el que vulga ser»

// J. ESPLUGA TRENC

La gent caminava ràpida pels carrers d'Alcampell el passat divendres 5 d'abril, empesa per les gèlides ràfegues de vent que precedien la posta de sol, després d'un dia ennuvolat i tirant a plujós. A la sala d'actes de la Casa de la Cultura tot-hom estava ja preparat per escoltar l'historiador Joaquim Monclús, que faria una conferència titulada "Passat, present i futur de la Franja de Ponent". L'escriptor i alcalde del lloc, Josep A. Chauvell, glossà amb detall l'itinerari intel·lectual del ponent i destacà el seu paper pioner en l'estudi i l'activisme de la Franja de Ponent.

Pel que fa al passat, l'historiador va fer un repàs als esdeveniments clau que han marcat les terres de la Franja, remuntant-se als temps dels ibers (ilergets al nord, ilercavons al sud, llavors com ara ja eren dos territoris mútuament despenjats), o a l'aparició del regne d'Aragó, del Comtat de Catalunya i la creació de la Corona d'Aragó, amb les corresponents i irreductibles disputes entre les nobleses aragonesa i catalana, sempre com l'agua i l'oli. Després, el ponent va repassar les guerres dels Segadors i de Secessió que tantes destrosses van comportar al nostre territori, l'agitat segle XIX i les carlinades que hi van proliferar, fins la creació de l'actual Estat espanyol i les seues divisions administratives que mos van deixar com una anomalia al mapa.

En relació al present i al futur, Joa-

quim Monclús no es va estar de criticar la llei de llengües encara vigent, però va deixar palès que amb totes les seues deficiències es tracta d'una situació millor que la desfeta que suposarà la contrareforma que està perpetrant l'actual govern aragonès, que col·locarà els habitants de la Franja en una situació de desemparament i abocarà la llengua catalana a la desaparició en aquest territori. El ponent mostrà, a més, la seva preocupació per les poques oportunitats laborals i vitals que hi ha pel jovent a la Franja, i sobre com això pot repercutir en l'afebliment dels moviments socials i del suport popular a polítiques més decidides en favor del català. Des del seu

Josep A. Chauvell i Joaquim Monclús a la presentació
J.ESPLUGA

punt de vista, la supervivència de la Franja hauria de passar per acompanyar Catalunya en el seu procés emancipador, tot i que més enllà de dir que *'la Franja serà el que vulga ser'*, no va aportar fórmules sobre com tal cosa s'hauria de fer efectiva.

Aquestes opinions generaren un interessant i calorós debat entre el públic. Algunes de les persones assistents posaren en dubte que, si se'ls deixés triar, la població de la Franja es decantés per sumar-se a Catalunya, ja que la majoria se senten aragoneses i no es percep que tinguin cap intenció de deixar de ser-ho. Una dona d'edat avançada va anar encara més lluny i va posar en dubte que el que es parla al poble

DONES

Rosalía de Castro (Santiago de Compostel·la, 1837- Padrón, 1885) // M. Llop

Filla de mare soltera en un temps no massa fàcil d'entendre aquesta situació. No obstant això, la infantesa de Rosalía va transcórrer sempre al costat de la seua mare, a Padrón. Al voltant dels 17 anys participava en les activitats del "Liceo de San Agustín", a Santiago de Compostel·la; li agradava el dibuix, la música, la lectura la declamació i fer teatre. Casada amb Manuel Murgía, gran erudit, impulsor constant de l'obra de Rosalía. Va tenir set fills i canvià de domicili diverses vegades, però a partir de 1868 no va sortir de Galícia, no va tenir molt bona salut i als quaranta-vuit anys, morí de càncer. Poetessa i novel·lista en llengua gallega i castellana amb gran importància en *O Rexurdimento galego*. La pu-

blicació de *Cantares galegos* (1863) i més endavant *Follas novas* (1880) suposà un esdeveniment cultural importantíssim en el panorama literari en llengua gallega. Els temes del conjunt de la seua obra són: la visió costumista de la Galícia rural, la filosofia, metafísica, existencial i la denúncia de les condicions socials del món rural gallec que obliguen a l'emigració. Es considera la precursora de la modernitat poètica per la creença en la puresa de formes i idees, en la sinceritat, el despulament retòric i en l'experimentació rítmica i mètrica. La malenconia envolta els seus poemes: *Aló nas tardes sombrias / aló nas tardes escuras / fanse máis cortas as risas / máis negras as desventuras*.

siga català, cosa que va generar un intens rebombori entre els assistents que, sortosament, es va apaivagar de manera prou civilitzada.

Una altra persona del públic, a la vista de les afirmacions que s'havien anat fent, va preguntar amb un to un pèl provocador sobre els resultats de més de tres dècades de lluita pel català a la Franja. Llavors, un noi jove del públic va donar una petita lliçó d'optimisme, tot assegurant que la gent com ell, que han pogut cursar l'assignatura de català a l'escola, tenen una visió molt més clara que la gent gran del que parlen i del que és la Franja. Tot plegat sense necessitat d'entrar en consideracions sobre si són aragonesos o catalans, ja que, segons ell, la gent de la Franja s'identifica amb el seu lloc d'origen, i potser amb els pobles de la vora, però no gaire més enllà. Aquest noi també ens va explicar com va descobrir amb sorpresa, a l'inici dels seus estudis universitaris, que el seu nivell de català escrit superava amb escreix el de molts companys que havien estudiat a l'àrea de Barcelona, cosa que diu molt de la feina que estan fent els professors i professores de català a l'Aragó.

La conferència s'emmarcava en els actes de 'Primavera participativa' organitzats per l'àrea de cultura de l'Ajuntament d'Alcampell.

PRIMAVERA PARTICIPATIVA

DIA	HORA	ACTE/LLOC	ORGANITZA
30 MARÇ	20:00 H	CINE FORUM/ SALA POLIVALENT	A. BARDISSA
31 MARÇ	19:00 H	CONCERT CORAL FRAGA/ ESGLÉSIA ST. MARGARITA	CULTURA AJUNTAMENT
5 ABRIL	20:00 H	XERRADA FRANJA DE PONENT J. MONCLÚS/ SALA POLIVALENT	CULTURA AJUNTAMENT
6 ABRIL	19:00 H	CATA CERVESA/CASA CULTURA	A. BARDISSA
12 ABRIL	19:30 H	PRESENTACIÓ REVISTA CELLIT J.ROVIRA/RAFAEL CASAS (cantautor) BIBLIOTECA MUNICIPAL	CULTURA AJUNTAMENT
20 ABRIL	MATÍ	VENDA DE FLORS/ PAVELLÓ MUNICIPAL	A.AMES DE CASA
	20:00 H	CINE FORUM/SALA POLIVALENT	A. BARDISSA
21 ABRIL	MATÍ	VENDA DE FLORS/ PAVELLÓ MUNICIPAL	A.AMES DE CASA
22 ABRIL	TARDE	VENDA DE FLORS/ PAVELLÓ MUNICIPAL	A.AMES DE CASA
23 ABRIL	MATÍ/TARDE	VENDA DE FLORS	A.AMES DE CASA
	MATÍ/TARDE	VENDA DE LIBRES I CUENTOS	A.P.A.
	12:30 H	ENTREGA PREMIS CERTAMEN LITERARI	CULTURA AJUNTAMENT
	17:00 H	DEGUSTACIÓ DE REPOSTERIA	A. AMES DE CASA
	18:00 H	ACTUACIÓ MUSICAL: ANTON ABAD/ CANTAUTOR DE LA FRANJA (SAIDI/ZAIDIN) TOTS ELS ACTES ES FARAN AL PAVELLO MUNICIPAL	CULTURA AJUNTAMENT
27 ABRIL	20:00 H	XERRADA-EXPOSICIÓ JOAN ROVIRA: CANTERERS DE LA LLITERA/ SALA POLIVALENT	G.R.A.P.A.
11 MAIG	20:00 H	CINE FORUM/ SALA POLIVALENT	A. BARDISSA
17 MAIG	20:00 H	CINE FORUM/ SALA POLIVALENT	A. BARDISSA
18 MAIG	20:00 H	ACTUACIÓ DEL HUMORISTA JOSAN BAILAC/ PAVELLÓ MUNICIPAL	CULTURA AJUNTAMENT
19 MAIG	MATÍ/TARDE	FIRA ARTESANAL/ CARRERS DEL LLOC	A. AMES DE CASA
25 MAIG	20:00 H	TEATRE: TERRA BAIXA (ANGEL GUIMERA)/A.R.C.A. ALMACELLES / PAVELLÓ MUNICIPAL	CULTURA AJUNTAMENT

TOT ENSENYANT LES DENTS

Contra la mala llet, la bona // Ramon Sistac

La capacitat d'adaptació de l'ésser humà és extraordinària. De fet, ha estat una de les claus de la seua evolució i extensió pel planeta. Així, malgrat que venim d'una època d'opulència (o això ens volen fer creure), ens acomodem si us plau per força a la nova situació actual de "vaques magres" i, quin remei!, ho farem també en el futur a les possibles situacions en què la crisi s'aprofundirà o, ben al contrari, "n'eixirem eixerits", si se'm permet una al·literació innocent.

Suposo que esta gran adaptabilitat és el que permet, o en tot cas facilita, que després de períodes de recessió en vinguen altres de bonança. Les crisis són sempre cícliques: ho van dir els liberals, abans els marxistes i fa molts segles també ho havia dit la Bíblia, amb la història aquella del somni interpretat per Josep, amb les vaques grasses i les magres adés esmentades. Em penso, però, que allò important no és pas tant "superar" la crisi com que la nostra estructura social n'ixca reforçada, a través de l'autocrítica i a través del coneixement de la història, per tal de preveure que escenaris similars ens puguen portar a situacions paral·leles. Però, ai las!, la saviesa popular ja ens ha

avisat que l'home és l'únic animal que ensopega dos cops amb la mateixa pedra.

Són reflexions que, malgrat tot, pretenen ser moderadament optimistes. Em vénen al cap mentre compro formatges, coques i embotits en un mercat d'aquells que en diuen *artesà, ecològic i de proximitat* (quins eufemismes més urbanites!). Estes coses cada dia abunden més i es difonen pertot arreu. I és que, un cop comprovat que el capitalisme ha fet fallida com a sistema de reglatge de la nostra societat (com en el seu dia i a l'est d'Europa ho va fer el socialisme estatalista), la societat s'organitza. I, malgrat les aparences, no ho fa pas d'una manera recessiva i no tornem al bescanvi pur i dur: les noves tecnologies contribueixen a trobar nous sistemes de producció, distribució i consum que escapen al control de les multinacionals i són més respectuosos amb l'entorn. I jo, fill de la generació que consumia compulsivament tones de formatge de bola baixat d'Andorra, no puc més que felicitar-me de tenir accés al producte de la bona llet de vaques, cabres i ovelles felices.

L'ÚLTIMA NOVEL·LA DE MÀRIUS SERRA RECORDA LA VIDA DEL MATEMÀTIC FERRAN SUNYER

Plans de futur en temps impossibles

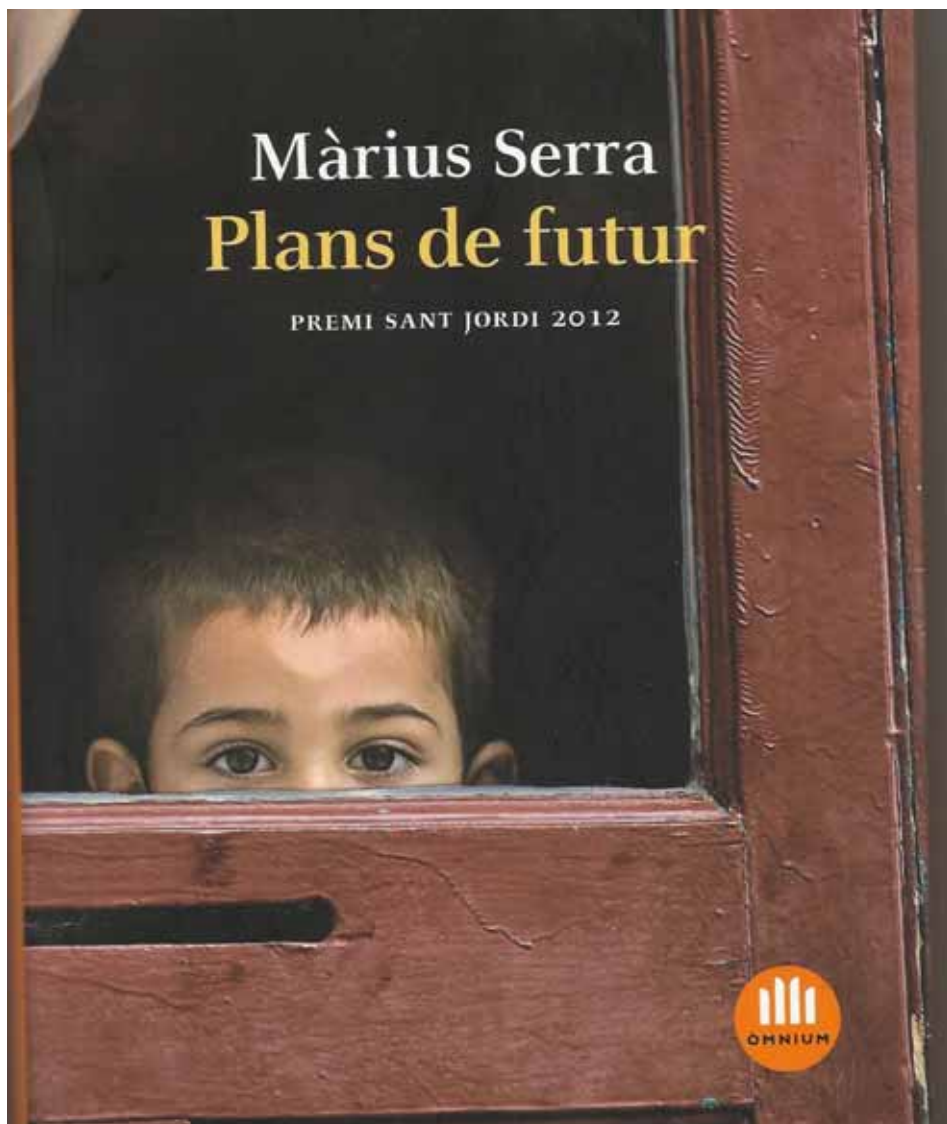
// MÀRIO SASOT

L'enigmàtic enigmista, escriptor, periodista i filòleg (d'on traurà temps per a fer tantes coses?) Màrius Serra, ha publicat la novel·la *Plans de futur*, que va rebre el Premi Sant Jordi 2012, basada en trets biogràfics del matemàtic tetraplègic empordanès Ferran Sunyer Balaguer (1912-1967).

Màrius es trobava davant d'un múltiple repte: per una banda, tornar a treballar literàriament amb un protagonista "quiet", com el llibre d'aquest títol dedicat al seu fill "Llullu". Per altra, treure a la llum a un personatge científic (no un periodista, un actor o un futbolista), pràcticament desconegut dins l'àmbit de la cultura catalana, i que interessés a una àmplia banda de lectors. I per últim, *but not least*, la fita o el miracle de transformar en un cant de salutació a l'optimisme, l'esperança i la solidaritat, la vida sens dubte duríssima i plena d'entrebancs, d'una persona amb tots els números per a llençar la tovalla vital, com ser minusvàlida, orfe de pare, científica, catalana orgullosa de ser-ho, en plena Espanya franquista de la primera hora, on fins i tot la ciència i la investigació tenien que adaptar-se a les lleis del Movimiento (i no del de l' uniformement accelerat, precisament).

I tots aquests obstacles els supera l'escriptor barceloní amb altíssima nota, convertint el que podria haver set una trista història, en una novel·la plena de tendresa, ironia, humor i emocions múltiples, amb unes gotes d'intriga i misteri, escrita amb un ritme àgil que atrapa al lector i amb una llengua penetrant, brillant i encisadora, (la proverbial verborrea i verbigràcia de l'autor hortenc (del barri d'Horta) que diria aquest faedor de paraules.

Els possibles buits biogràfics i bibliogràfics que un personatge com el figuerenc Ferran Sunyer podia presentar, els resol Serra amb saviesa i eficàcia proposant una estructura fragmentària amb multiplicitat de punts de vista narratius. En cada capítol alterna la figura del

narrador i de l' interlocutor de la història, que permet donar a conèixer al lector diferents angles de les vivències dels personatges davant els mateixos fets i diferents fets dels que els personatges n'han set testimonis.

Quan els personatges, tant el Ferran protagonista, com el Ferran cosí, la mare i les cosines Àngels i Maria Carbona (les tres dones que van prendre cura del científic al llarg de tota la seua vida) surten revestits amb un aura de dignitat i humanitat. No pretenen donar llàstima ni busquen compassió. Plens d'interesa i força per a afrontar les dificultats, solen sortir-ne vius dels embats de la Fortuna i de l'acció de les autoritats franquistes amb bon humor i certes dosis de surrealisme. Però no

Fragment de la coberta de *Plans de Futur* de Màrius Serra

són sants, no són perfectes i les seues febleses apropen més al lector, emotivament.

El misteri de l'oncle-*omniscient*, desaparegut des del principi de la narració, contribueix a fer més colpidora i inquietant la seua lectura. L'aparició de personatges de l'època com els cosins Pi (i Sunyer), més llunyans que els Carbona, i la relació entre els cosins Sunyer Carbona i els germans Anna Maria i Salvador Dalí, veïns d'habitatge a la Costa gironina als estius, plena de paral·lelismes buscats a la novel·la, donen les claus d'un temps i un país amb certa efervescència cultural i amb plans de futur en una època dominada per un sistema polític sufocant i castrador.

Publicació en castellà d'*Un hotel a la costa*

// VIRGILI IBARZ

El 2011 es va publicar la traducció al català *Hotel in Spain* (1937) i *Hotel in Flight* (1939) de Nancy Johnstone amb el títol *Un hotel a la costa* (Tusquets). A *Temps de Franja*, número 112, es va publicar un article sobre “Els xiquets refugiats del front d’Aragó a la Casa Johnstone de Tossa de Mar (1938-1939)”. Fins ara les gestions per trobar a algú d’aquells xiquets han estat infructuoses. Al maig es publicarà en castellà *Un hotel en la Costa Brava* (Tusquets). Pensem que aquesta nova publicació és una oportunitat per connectar amb els que han sobreviscut.

Recordem que eren 28 xiquets re-

fugiats provinents d’Aragó. Creiem que alguns eren dels pobles de la Franja. Sabem el nom de 20 d’aquells xiquets. Leonor és la més gran, té 14 anys; Pepita, 4 anys i el seu germà Miguel; José i els seus germans Ramón i Pilar; Josefina, 13 anys; María Josefa, 7 anys i la seva germana Carmen, 5 anys; Angelines; Rosa, 12 anys; José María 13 anys i la seva germana Delfina; Mariano, 10 anys; Asunción; Floreal; Mariano (hi ha dos xiquets amb aquest nom); Luisa; Primitivo, 12 anys i el seu germà Justo (Justico), 3 anys, el més petit del grup. Dels altres 8 no tenim cap dada. No tenim cap cognom. Els

que han sobreviscut ara tenen entre 78 i 88 anys.

Una nit al Liceu de Barcelona // Marina d’Algars

Mai no havia estat al Liceu barcelonès. Jo volia gaudir de l’espectacle a un dels teatres d’òpera més grans d’Europa (l’aforament és de 2.292 espectadors). Edifici construït per la voluntat d’un grup de la burgesia catalana dirigit per Joaquim de Gispert i d’Anglí, segons els plànols de l’arquitecte Miquel Garriga i Roca, ajudat per Josep Oriol Mestres, que fou inaugurat el 4 d’abril de 1.847, amb la Sala en forma de ferradura, platea i cinc nivells inspirada en el *Teatro alla Scala* de Milà.

—D’avui no passa. Vaig agafar l’autobús i: cap a Barcelona!

A mi que no em fa por res, he de confessar que estava una mica nerviosa: Com serà l’òpera? Quina classe de gent hi haurà? Me miraran?... Un grapat de temors que mai no m’hauria imaginat i unes emocions inesperades em van acompanyar en la petita aventura que m’esguardava.

La primera sorpresa va aparèixer en el moment de comprar una entrada: 140€, 130€, 110€...La més econòmica i assequible a la meua butxaca era de 53€; allà dalt, al cinquè nivell, a un raconet del teatre.

—M’agafaré les ulleres, em vaig dir.

En entrar al teatre, hi havia persones molt arreglades i també gent que vestia com jo (normal, senzilla: una jaqueta estil anorac, gorra i bufanda), la qual cosa em va agradar.

L’edifici és preciós, tant la part tradicional que se salvà de l’incendi de 1994 (la part de la façana central de la Rambla, el vestíbul principal amb les grans columnes i les escalinates, el Saló dels Miralls) com la restaurada. La façana és modesta en relació a l’interior; un ampli vestíbul, amb grans columnes que porta a la gran escala principal de marbre (1861), presidida per una escultura modernista de Venanci Vallmitjana, *Al·legoria de la Música* (1901) que porta a l’amfiteatre i al Saló dels Miralls (restaurat el 1877 per l’arquitecte Elies Rogent dins el estil tardoisabelí de l’època i decorat per Josep Serra i Josep Mirabent).

A la Sala, tot em va impressionar: les llotges situades al prosceni, al voltant de la platea i a l’amfiteatre, el gran arc central que neix dels muntants laterals, les columnes corínties, l’or-

namentació feta amb motlures de guix daurades i policromades que reproduïx la sumptuositat dels teatres d’òpera vuitcentistes. Els llums són de llautó, amb forma de drac i tulipes de vidre, les butaques de la platea fetes de ferro colat i vellut vermell que juntament amb els vuit òculs de cel ras i els medallons de l’arc dels prosceni (decorats per l’artista Perejaume) recreen la platea com un paisatge natural. Al nou Foyer una senyoreta ens va explicar l’argument i la fitxa tècnica de l’òpera (amb un dialecte barceloní perfecte), i al centre de la sala s’havia col·locat una taula rodona amb botelles de cava i uns petits entrepans. Vaig pensar que seria un obsequi que feien al assistents degut al preu elevat de les entrades, però no, una parella de mitjana edat va demanar dues copes de cava i un plateret de fruits secs. No puc dir quan van pagar per aquella degustació, però d’un bitllet de 20€ els hi van retornar una moneda.

Localitzo el meu seient i, sorpresa! Quan es tanquen els llums, donen el darrer avís que l’espectacle anava a començar i que es desconnectin els mòbils, totes les persones que, com jo, tenien l’entrada econòmica comencen a canviar-se de lloc buscant un seient més centrat. Vaig pensar que això mateix és el que es fa al teatre Principal de Saragossa amb les entrades de visió reduïda, i, la veritat, vaig començar a sentir-me a gust.

Després dels vuitanta i sis minuts del primer acte, va venir el descans. L’estómac ja em començava a fer run run i... sorpresa! Al passadís, tothom començà a desplegar el paper d’alumini que protegia exquisits entrepans! I se’ls menjaven sense cap timidesa! I jo allà mirant! He de dir que aquesta va ser la sorpresa més gran de la nit. Com ja m’havia fet a la idea de no sopar vaig recórrer tot l’edifici. La gent més arreglada menjava i bevia als salons més elegants.

Ah! Me n’oblidava! L’òpera molt bona: la decoració i el vestuari moderns, el director de l’orquestra, un compositor que m’encanta, en Jordi Savall, el compositor un valencià de l’època de Mozart tant famós com ell; Vicent Martí i Soler, amb llibret de Lorenzo de Ponte, basat en una obra de Goldoni. I l’òpera: *Il burbero di buon cuore*.

L'oposició abandona la ponència de la Llei de Llengües

// JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

Els diputats del PSOE, CHA i IU d'Aragó han abandonat la ponència de la Llei de Llengües que havia de debatre i esmenar aquesta Llei. Tant el PSOE com CHA i IU havien instat el Partit Popular a que canviés la coordinadora, María José Ferrando, la qual, a més de qüestionar barroerament el treball dels diputats de l'oposició, el passat 18 de març havia dit en roda de premsa, entre la estultícia i la demagògia, que per posar en marxa les propostes "estaríem parlant de que el primer any ens costaria al voltant de 35 milions d'euros, però després, anualment, serien uns 30 milions de despesa". "Convé o és necessari fer aquesta inversió?", va dir. "Estan disposats els aragonesos a malgastar els seus diners en més de 1.400 traductors de català i de la fabla? El PP creu que no i així ho mantindrem", va asseverar. Va detallar Ferrando que serien necessaris "més de 24 milions de despesa en traductors de fabla i català, més de 5 milions d'euros per retolar la porta de cada administració, hospital, carrer, cada imprès i segell del Govern d'Aragó, cada paper ofi-

cial, absolutament tot", va remarcar. A més, s'haurien de destinar "més de 3 milions a retolar tot el que tingui a veure amb accidents geogràfics, construccions, totes les carreteres, les autovies, cada barranc, riu, església, ermita, monuments o lloc geogràfic d'interès", lo qual "ens sembla desgavellat i un malbaratament". "S'omplirien de "pinganillos" les administracions"

Que voleu esperar del PP-PAR,

D'esquerra a dreta: Becana, Broto, Alcover, Capuz, Quintana, Bernal, Bada i Ibeas a les Corts d'Aragó
SIGRID SCHMIDT
VON DER TWER

quan en el seu projecte legislatiu no reconeix la realitat lingüística dels aragonesos que parlen altres llengües diferents del castellà i que fins i tot neguen l'existència del català a l'Aragó contra tot criteri científic!

Si els votants aragonesos desitgen entrar en raó, a aquells que neguen la llengua que els retirin el seu vot.
¡Cuán largo me lo fiáis, amigo Sancho!

Un espai de llibertat a Antena Zaragoza

// MÀRIO SASOT

El passat dilluns, onze d'abril, vaig ser invitat per l'amic Eugenio Mateo a assistir al seu programa radiofònic *El librepensador*, als estudis de l'emissora local Antena Zaragoza, en una llarga i càlida entrevista per a parlar de les meues activitats professionals, socials i culturals.

Per primera vegada en els 50 anys llargs que en diferents etapes he estat vivint a la capital aragonesa i després d'estar treballant i lluitant pel reconeixement oficial del català i l'aragonès des de finals dels anys 70, és la primera vegada que se m'ha donat l'oportunitat d'expressar, en un clima distès i sense acritud, a la capital de l'Ebre, les meues opinions so-

Màrio Sasot, Eugenio Mateo, M. Carmen Horno i Rafael Castro ANTENA ZARAGOZA

bre aquests temes. La situació de recessió i abandó institucional del català i l'aragonès, la unitat de la llengua, l'independentisme a Catalunya, la necessitat que la gent de Saragossa vage a la Franja i escolte la nostra llengua amb els ulls dels prejudicis i de l'enverinament mediàtic tancats, etc.

Com a rerefons d'aquesta agradable conversa, Mari Carmen Horno i Rafael Castro, els altres invitats al programa, music-terapeutes i membres del grup musical Re-sonando, ens van traslladar més a l'est, molt més enllà de la Franja, amb músiques resonants del Tibet, dels indis americans, que van contribuir a aquest clima de respecte i enteniment entre cultures.

Consol Roy, una fotògrafa que va documentar les festes i costums de Benavarri

// JAVIER ORTEGA

Consol Roy, fotògrafa de la vida de Benavarri, va morir de manera violenta el passat 1 d'abril als 52 anys en aquesta localitat d'Osca. L'Ajuntament va decretar dos dies de dol al mateix temps que destacava "la seva bondat, solidaritat, creativitat, energia, interès, tenacitat, i la seva tasca de promoció i difusió de Benavarri".

Vivia a Lleida, on treballava com a representant d'una firma de productes cosmètics, i passava els caps de setmana a Benavarri amb els seus pares i tres germans.

La seva afició a la fotografia i la seva passió per la seva localitat natal, va fer d'ella una gran reportera gràfica de tot el que succeïa al municipi. Proporcionava altruísticament imatges que van aparèixer en diversos mitjans de comunicació, fullets, cartells, la web de l'ajuntament o a la galeria virtual Pobles d'Espanya.

Va realitzar un gran treball de documentació sobre Benavarri, les seves festes, la seva història, el seu art, i la

seva gent. Les seves fotografies es podien veure a les exposicions que realitzava tant a Benavarri com a Lleida i altres localitats.

Tots els mesos d'agost realitzava una mostra amb imatges de les festes de Benavarri. També va exposar una col·lecció de fotos de flors i la seva última exposició va ser "Amb la pell a l'aire", una sèrie de nus que pretenien naturalitzar una cosa tan normal com és el no portar roba.

El 2010 va exposar a la galeria Terra Ferma de Lleida que la presentava com "una fotògrafa que amb la seva càmera ha donat la volta a Espanya, i en diverses ocasions ha deixat proves patents de la seva forma de veure els paisatges i els monuments, el camp i els pobles".

Va retratar balnearis, com els de Rocallaura, Paracuellos del Jarama o el Monasterio de Piedra, es va perdre en els camins de Benavarri, per delectar-nos amb la "Casa de l'Ermità", el castell o l'ermita de Sant Medard, o per

Consol Roy i una de les seves fotos

les rodalies de les maresmes de Santofia, els pobles de Sòria, La Rioja, Lleó, Conca, Cantàbria o els despoblats del Pirineu d'Osca. També va retratar els moderns ponts, que donen realç als rius i rierols de muntanya o valls, així com modernes construccions.

"En les seves fotografies hi ha vida, perquè no només es conforma amb un paisatge ple de quietud i calma, en una zona posta de sol, sinó que també li agrada fotografiar les festes locals, les romeries, les processons de pobles i tot el que crida la seva atenció".

U12

Falsos amics // Esteve Betrià

En lingüística, un fals amic és un mot que té una semblança formal amb un altre d'una altra llengua, tot i que en cada llengua tinga un significat diferent. Si el significat és clarament diferent en una llengua i en l'altra no acostuma a haver-hi confusió; així ningú –tret que siga el motiu d'alguna facècia– associa el substantiu català 'cama' amb el substantiu castellà *cama*; però segurament no podrem dir el mateix dels mots catalans 'acostar-se', 'prima', 'colgar' o 'cosina' que presenten una coincidència formal amb els mots castellans *acostarse*, *prima*, *colgar* i *cocina*. I on és clar que amb força freqüència hi ha falses traduccions és en el cas dels substantius catalans 'civada' (*Avena sativa*) i 'garsa' (*Pica pica*), els significats dels quals no corresponen als dels castellans *cebada* ('ordi', *Hordeum vulgare*) i *garza* ('agró', *Ardea purpurea*), sinó als de les paraules castellanes *avena* i *urruca*. I viceversa, també.

Però no només podem trobar falsos amics del català en el castellà, sinó també en altres llengües del nostre entorn lingüístic; així trobem falsos amics, en relació amb el català, en l'italià en les paraules *noi* i *noia* perquè no signifiquen en aquesta llengua, com en català, 'home jove' i 'dona jove' sinó 'nosaltres', en el primer cas, i 'avorriment, tedi', en el segon. També en francès trobem falsos amics, així el mot francès *constipé* no significa en català 'constipat' sinó 'restret'. Un cas curiós, i prou conegut, és la traducció/adaptació al castellà de l'exotòpnim que designa el braç de mar que separa l'illa de Gran Bretanya del nord de França –en francès *La*

Manche– ja que es tracta d'un clar cas de fals amic del castellà *La Mancha* (i del català 'manxa'), amb una traducció aberrant que, tanmateix, s'ha consagrat en castellà, però no així en català en què la traducció s'ha fet de manera correcta, 'Canal de la Mànega', d'aquest exotòpnim.

Però és en l'anglès on he topat amb dos falsos amics del català que m'han despertat, l'un més que l'altre, l'interès per redactar aquesta breu crònica. En concret es tracta de les formes anglocatalanes *quiet* i *home*. Així l'adjectiu anglès *quiet* significa en català 'silenciós, tranquil' i el substantiu *home* significa 'casa, llar'. Pel que fa al primer cas és evident que l'escriptor i ludolingüista Màrius Serra –licenciat en filologia anglesa– pensava en la doble lectura –anglesa i catalana– de 'quiet', forma que trià per titular el llibre que dedicà al seu fill Lluís, afectat d'encefalopatia, sempre sense caminar ni parlar: sense moure's i en silenci.

Pel que fa al segon cas de fals amic anglocatalà, *home*, només assenyalar, ara i ací, la confusió que vaig patir, no fa pas gaire, en observar la retolació d'una botiga ubicada a la cantonada del carrer Balmes amb l'avinguda Diagonal de Barcelona: Zara Home. Perquè quan m'hi vaig atansar, estava totalment convençut que la famosa marca de roba d'origen gallec havia obert una botiga dedicada a vestir l'home, als mascles de l'espècie humana; però ca!, els productes que s'hi exhibeixen estan destinats a poblar, guarnir, la llar; és a dir el *hogar* del castellà o el *home* de l'anglès.

Diàleg

// DAVID MARÍN

El català de la Franja mai no ha rebut massa crèdit dels organismes oficials d'Aragó, però des que el PP va tornar al poder en aquella comunitat, el govern aragonès ha començat a executar la petita hipoteca que li havia concedit la llei de llengües en el darrer tram de govern del socialista de Bonansa Marcel·lí Iglesias. Si les lleis actuals permeten entrar a les cases amb policia i secretaris judicials a desallotjar les famílies arruïnades que les habiten, no és estrany que un govern pugui entrar impunement en l'hàbitat d'una llengua desprotegida per desmuntar tots els mobles i envans que la sostenen, treure-la d'allà com si estigués usurpant un espai que no li pertoca i canviar-ne el pany, o sigui el nom de la parla, per tal que aquella llengua no torni a entrar mai en les consciències dels parlants.

L'Institut d'Estudis del Baix Cin-

ca ha denunciat aquest cap de setmana la intensitat del setge contra els precaris intents de normalització de la llengua catalana. Un setge, val a dir-ho, del qual també és víctima la llengua aragonesa, dany col·lateral de la dèria uniformitzadora contra la presència del català a Aragó. A més de l'anunci de substituir en la llei de llengües el nom *català* per l'imaginatiu *variant oriental de la llengua aragonesa*, el govern d'Aragó ja ha suprimit el projecte cultural Jesús Moncada, que des del curs 2000/2001 portava a les aules de la Franja escriptors, cantautors, grups musicals i exposicions sobre la llengua pròpia; ha anul·lat les 29 subscripcions escolars a la revista cultural en català *Temps de Franja*, i ha eliminat l'únic premi literari del govern d'Aragó en català, el Guillem Nicolau, que ara es fusiona amb el de llengua aragonesa, com si fossin

Humberto Vadillo a l'entrega dels darrers premis literaris del Govern d'Aragó, el 8/6/2011
SIGRID SCHMIDT VON DER TWER

el mateix idioma, i queda sense dotació econòmica. En un desnonament, no se'n salva ni la vaixela.

I mentre a la Franja desallotgen el català sense contemplacions, al Principat el govern de l'Estat s'ofereix com el campió mundial del diàleg per evitar que marxem de casa seva. Qui els entengui, que els compri.

NO SOM D'EIXE MÓN

Ni a la terra ni en el cel // Francesc Ricart

Les últimes setmanes he acudit a funerals a Fraga més d'un camí. No cal dir que hem d'agrair –diguem-ho així– que hi hagi un servei d'atenció religiós per acomiadar els nostres difunts, si més no en un àmbit com el dels nostres pobles on no hi ha gaires alternatives i el pes de la “tradicció” és encara aclaparador.

Dit això, seguir els oficis religiosos és una petita experiència sociolingüística de primer ordre; també, per dir-ho d'alguna manera. Resulta que el capellà fa l'ofici en castellà... Que sí, que ja ho sé, que sempre, des que hi ha món, a Fraga (i a la Franja) s'ha fet en castellà. No ens enganyem. Bé, es fa en castellà des del Concili del Vaticà segon, el del Papa Joan XXIII, quan es va decidir que la litúrgia fos en llengua vernacle i, vés per on, la nostra va resultar ser la vernacle dels catòlics espanyols perquè el bisbe de Lleida, Ramon Malla, no va tenir el coratge que li demanava bona part del seu bisbat. Perquè, recordem-ho i que ho sàpiguen els joves que poques vegades entren en una església en hores laborals, des que hi ha món tota la cosa ritual funcionava en llengua llatina. I és cert, l'homilia ens la servien en castellana llengua, però amb música catalana occidental; és a dir, tal com parlaven els capellans de la diòcesi de Lleida que, Oh, déus!, parlaven en català! Fins i tot si eren originaris de Penyalba i de cognom es deien Gros...

Faig un esforç de memòria i recordo com aquells representants de l'església que pontificaven en castellà rònec cada

diumenge, en canvi els senties parlar com tu i com ta mare i com ton cosí i com ta tia quan te'ls trobaves pel carrer, quan jugaven amb tu a futbol i s'arromangaven la sotana (busqueu-ho a la Viquipèdia, els més joves) o, fins i tot, a la mateixa sagristia (més Viquipèdia)... Realment, vist en la distància era estrany. Però, ara, avui, amb les noves destinacions procedents de Barbastro-Montsó (perdó, Barbastro-Monzón), la part catalana dels preveres ja no és enlloc. Avui el que et trobes, si has d'acudir a un funeral, és un personatge sud-americà que s'adreça al personal en una llengua distant, que sona estrangera, molt estrangera i lluuuuny!

Així anem: els pocs catòlics que “van a missa” participen de la mateixa experiència sociolingüística que viu la gent de la Franja des de sempre: allò que és important funciona en castellà. L'administració, la *cosa oficial* com deien a Fraga; si anaves a l'Ajuntament havies de canviar de llengua, si visitaves el notari, amb perill de no entendre-hi res, havies d'acotar el cap i la llengua... I entre les coses més importants, l'escola, el lloc d'adoctrinament més complet, però d'això ja en parlem cada dia i n'haurem de continuar parlant.

Però sempre ha estat així, home! I mai no ha passat res, no és pas tan difícil d'acceptar. I és per ací per on no vull passar: les coses funcionen en castellà perquè el poder vol que siga així, perquè és la manera de dominar l'ignorant, el qual accepta que té una llengua inferior, sense prestigi, que no li serveix per anar pel món ni per eixir del món, quan es mor.

Fracking?

// PATRICI BARQUIN

Ecologistes en Acció del Baix Cinca i la CNT de Fraga vam organitzar lo passat dissabte sis d'abril una xerrada per a informar sobre l'anomenada fractura hidràulica o fracking. Lo fracking és una tècnica d'extracció de gas i petroli mitjançant una tècnica que aplica diferents mètodes de recent descobriment. Bàsicament es tracta d'extreure les nano partícules de gas o petroli que estan atrapades als sediments, principalment de pissarra. Per a fer aquesta extracció cal perforar en vertical fins a trobar la veta de roca de pissarra. Un cop situats a la veta és perfora en horitzontal en diferents direccions a unes distàncies que poden anar entre un i tres quilòmetres de longitud. Després és fa un revestiment d'acer o de formigó, depenent de la tècnica. Un cop reforçat lo forat es fan unes explosions al revestiment vertical en la finalitat de trencar la pedra de pissarra. Acte seguit s'injecten gran quantitat de litres d'aigua barrejada amb arena i additius químics que el que fan és dissoldre la pedra i alliberar lo gas contingut que força lo retorn de tot plegat cap a la superfície. Bàsicament això és el fracking.

Sense afegir res més ja és fàcil apreciar los problemes que poden generar aquestes extraccions, però volem que quedi ben clar com ens pot afectar tot això. Per començar lo consum d'aigua per forat és d'uns 9000 metres cúbics (9.000.000 de litres d'aigua). Cal recordar que aquesta aigua per a que es pugui bombar a la pressió necessària i per a poder dissoldre la roca ha de tindre una barreja de productes químics. Un còctel que consta de més de 260 substàncies químiques tot i que alguns n'elevan el número fins a 500. Com que la fórmula està registrada es considera secreta i per tant no es pot conèixer a fons la composició de la barreja, però se sap que conté benzè, toluè, etilbenzè, disulfur de carboni i altres productes altament nocius i provadament cancerígens. Qui serà lo responsable de la recuperació d'aquesta aigua si es que aquest procés es pot dur a terme amb alguna garantia d'èxit? Doncs segons les actuals lleis europees són los ajuntaments los responsables de potabilitzar l'aigua.

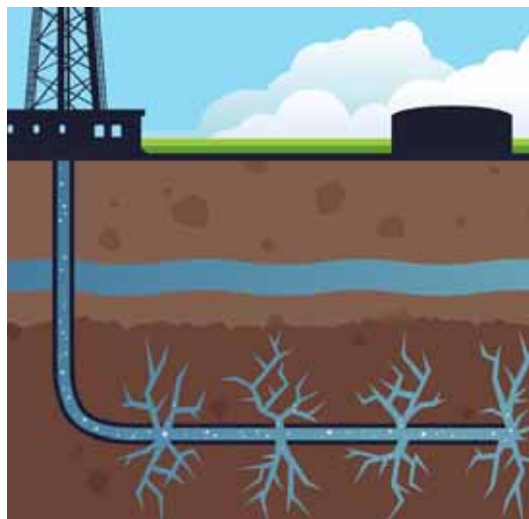
Un altre punt de què es parla són los llocs de treball que s'anuncien com a conseqüència d'aquesta activitat. Però la veritat és que són més aviat escassos, ja que és calcula només un treballador per cada quatre pous.

La viabilitat d'un pou s'estima en uns quatre anys, però lo pic de producció és al primer any, i això obliga a estar constantment foradant lo territori. Com que la producció per pou es poc constant no surt a compte construir gasoductes i lo que es fa és transportar directament lo gas en camions cisterna fins als llocs de distribució. Conseqüència d'això serien un munt de quilòmetres de camins i un munt de camions transportant matèries perilloses.

Es tracta en definitiva d'un deliri més de les nostres autoritats en lo seu afany per destruir lo territori i les nostres vides. Conseqüència de l'osmosi existent entre les grans corporacions i los càrrecs de govern que van transvasant efectius sense cap mena de rubor ara dels consells d'administració cap als governs, ara dels governs cap als consells d'administració. La fractura hidràulica ha estat recolzada per diferents formacions polítiques que, en aparença, només tenen en comú lo seu pas pel poder. El PSOE va apostar pel fracking a Euskadi. A Catalunya recentment s'ha rebutjat, en los vots de CIU i PP una moció per a declarar Catalunya lliure de fracking. A Cantàbria, en canvi, s'ha optat per la declaració de Comunitat Autònoma lliure de fracking.

Davant lo problema de les diferents postures en funció de les diferents autonomies afectades, les empreses han optat per buscar lo forat legal que els hi permeti certa seguretat, que és ni mes ni menys el d'ubicar les zones a prospectar de manera que ocupin dues o més Comunitats Autònomes, fent, així, que sigui lo govern d'Espanya qui tingui competències per a donar les autoritzacions.

Com ja ens tenen acostumats aquells que es diuen los nostres representants, ens han colat això de la fractura hidràulica sense donar cap mena d'explicació pública, només la que tenen obligació per llei que és la mera publicació al diferents butlletins. Una ve-

Esquema de fracking

gada més, han set los moviments socials los que assumim la tasca d'informar a la població del que representa el fracking i les seves repercussions. Tot això ho hem de fer sense haver estat votats a les darreres eleccions.

Per acabar, volem recordar que a l'Aragó ja s'han concedit autoritzacions per a començar a aplicar la tècnica del fracking a llocs com Berdún, Ainsa, Biescas o el Turbó, reserves estratègiques d'aigua de la nostra província. D'altra banda estan pendants d'autoritzacions altres projectes que porten los cínics noms d'Atlas (ocuparia part de les províncies de Lleida, Tarragona, Osca i Saragossa), Helios (Lleida, Tarragona i Saragossa) o Quimera (Osca, Saragossa i Navarra)

Certament lo problema de l'energia no és una cosa que es pot resoldre d'avui per demà. Es indiscutible que tenim un problema de molt difícil solució per què no podem prescindir del petroli d'avui per demà, però potser ja va sent hora de demanar als nostres "representants" que comencin a caminar en la direcció correcta apostant per les energies renovables i per uns estils de vida més respectuosos en lo nostre entorn. També en la fractura hidràulica ens hem de fer les preguntes pertinents:

Podem viure sense petroli? Certament, avui per avui, seria força complicat.

Podem viure sense aigua?

(Espai reservat per a que contesteu vosaltres mateixos)

Festes de Primavera de Calaceit

C O M A R C A D E L
matarranya

Comarca del Matarranya, un territori, un compromís,
amb la cultura i el patrimoni